

Универзитет у Београду
Филозофски факултет
Одељење за историју

Дипломски рад

Вештина ратовања у походима Јованке Орлеанке

Ментор:

проф. др. Небојша Порчић

Студент:

Бојана Богићевић ИС13/18

Београд 2020.

Садржај

1. УВОД	1
2. СТОГОДИШЊИ РАТ	3
2.1. ПОЧЕТАК РАТА.....	3
2.2. БИТКА КОД АЖЕНКУРА	4
2.3. МИР У ТРОА	6
2.4. ОПСАДА ОРЛЕАНА.....	7
3. ПОХОДИ ЈОВАНКЕ ОРЛЕАНКЕ	10
3.1. ЈОВАНКА ПРЕ ДОЛАСКА У ОРЛЕАН	10
3.2. ДИЗАЊЕ ОПСАДЕ ОРЛЕАНА.....	11
3.3. ОПЕРАЦИЈЕ У ДОЛИНИ ЛОАРЕ	12
3.4. КРУНИСАЊЕ У РЕМСУ	13
3.5. ОПСАДА ПАРИЗА	15
3.6. ЈОВАНКИНО ЗАРОБЉАВАЊЕ	16
4. РАТНЕ ВЕШТИНЕ	17
4.1. ОПСАДА ГРАДА.....	17
4.1.1. <i>Напад</i>	17
4.1.2. <i>Одбрана</i>	19
4.1.3. <i>Механичке справе за опсаду</i>	20
4.1.4. <i>Артиљерија</i>	22
4.1.5. <i>Ратна дејства</i>	24
4.2. БОРБА НА ОТВОРЕНОМ ПОЉУ	33
4.3. СНАБДЕВАЊЕ ВОЈСКЕ	35
4.4. МОРАЛ ВОЈСКЕ	37
5. ЗАКЉУЧАК	39
ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА	40

1. Увод

Тема којом се бави овај дипломски рад су различити аспекти ратних вештина који су коришћени у походима у којима је учествовала Јованка Орлеанка. Циљ приликом писања био је да се на основу нађене литературе, сакупе на једно место све коришћене вештине и сагледају из више углова. Сам рад се састоји из три целине. Како би се што боље разумео период током Јованкиних похода, као и важност њеног доласка, у првом поглављу дат је преглед догађаја у Стогодишњем рату до њеног појављивања на сцени. Друго поглавље прати њен долазак, као и ток ратних операција, све до њеног заробљавања и смрти. Док ће се треће поглавље позабавити питањима вештина опсада градова, наоружања, као и анализом утицаја Јованке при подизању морала француског народа.

У првом поглављу, укратко су објашњени узроци Стогодишњег рата као и сам ток догађаја. Помињу се најважније битке, док се већи фокус ставља на поход Хенрија V и битку код Аженкура у којој су Енглези успели да однесу убедљиву победу. Након тога тога представљен је мир у Троа, који у целом рату има можда највећи утицај на догађаје који су довели до појављивања Јованке. Тим споразумом, који су склопили енглески краљ Хенри V и војвода Бургундије Филип, дофен Карло је био лишен власти, а за наследника француске круне био је проглашен енглески краљ. Хенри V је такође том приликом, за жену узео Катарину Валоа, дофенову сестру. Од потписивања тог споразума, дофен Карло је покушавао да докаже легитимитет своје власти, што је свакако касније представљало инспирацију Јованки да крене и помогне му у свом циљу. Ипак, најважнији догађај који је утицао на њен долазак, била је опсада града Орлеана од стране Енглеза. У самом делу о опсади града, објашњен је ток догађаја током свих шест месеци опсаде, све до доласка Јованке. Литература која је коришћена за приказивање општих прилика током Стогодишњег рата су : *The Hundred Years War: England and France at War c. 1300-c.1450* коју је написао Кристофер Алманд, потом Сидни Пеинтер и његова *Историја средњег века*, *Encyclopedia Of The Hundred Years War* од Џона Вагнера, као и Алфред Берн и његово дело *The Agincourt War: A Military History of the Latter Part of the Hundred Years War from 1369 to 1453*.

Друго поглавље, на почетку нам даје увид у Јованкин живот пре њених ратних похода, почетак њених визија и гласова, као и сам долазак на дофенов двор. Након што је успела да придобије поверење дофена Карла и његових присталица, уследио је и њен први задатак - дизање опсаде града Орлеана. Својим успехом у Орлеану доказала је своју вредност. Потом су уследиле операције ослобађања градова од Енглеза у долини Лоаре, а након поновљених успеха и остваривање њеног другог циља, који је био крунисање Карла за краља Француске у Ремсу. И поред постигнутих успеха које је постигла у мисијама које су јој задали њени гласови, она је наставила са даљим походима у којима је имала мало мање среће, као на пример у опсади Париза. Ипак, јака жеља да помогне Французима, није била довољна па је током одбране града Компјења била заробљена. Рад се на кратко осврће и на догађаје током њеног заробљеништва, као и самог суђења, на којем је на крају била и осуђена на смрт. Најважнија литература која је коришћена за Јованку и њене походе: Хелен Кастор која је написала *Joan of Arc: A History*, потом Кели Деврис са својим делом *Joan of Arc: A Military Leader* који се најдетаљније бави Јованкиним походима, потом *Joan of Arc: Maid, Myth and History* од Тимотија Вилсон-Смита.

Треће поглавље представља главни део овог рада. У њему су обрађене различите вештине напада и одбране током опсаде градова. Такође говори се о опсадним справама, као и оружју које се тада користило, од механичких справа за опсаду до артиљерије, којом се Јованка често користила. Дат је детаљан приказ свих операција опсада градова током њених похода. Међутим, иако су у тим походима биле ређе од опсада, обрађене су и борбе на отвореним пољима, међу којима је и битка код Патеа. Велику важност за походе тога доба имало је снабдевање саме војске, које је имало утицај како на француску тако и на енглеску војску, у чему су Французи имали благу предност јер су се налазили на домаћем терену. Ипак, највећи утицај на успехе француске војске имао је морал, који је својим доласком Јованка успела да подигне, па се овај рад такође бави начинима којима је она успела да пробуди цео један народ. Иако постоји велики број литературе који се бави походима Јованке Орлеанке, не постоје тачне информације о оружју и справама које су коришћене током одређених акција у походима. Ипак, као најважнија литература за те делове коришћене су информације из дела *Siege Warfare during the Hundred Years War* од Питера Хоскинса који се бави опсадама током целог Стогодишњег рата, као и *Medieval*

Sieges and Siegecraft од Џорџа Хиндлија и Medieval Military Technology коју су написали Кели Деврис и Роберт Смит.

Извори који су коришћени за овај рад су списи Јованкиних сведочења са њених суђења, The Trial of Joan of Arc, које је на енглески превео Данијел Хобинс, као и први том хронике коју је превео Томас Џонс, The Chronicles of Enguerrand de Monstrelet.

2. Стогодишњи рат

2.1. Почетак рата

Супарништво између Енглеске и Француске сеже још у 11. век и 1066. годину када је дошло до Норманског освајања Енглеске од стране Вилијама Освајача. Током векова, Енглеска је покушавала да сачува своје поседе на континенту. До кулминације долази смрћу француског краља Карла Лепог 1328. године, који за собом није оставио мушког потомка.¹ Иако је право на француску круну полагао енглески краљ Едвард III, престо је наследио Филип VI, први владар династије Валоа. Рат између Француске и Енглеске коначно је избио 1337. године. У јулу 1346. Едвард III се искрцао са својом војском у Нормандији и кренуо ка северу земље. Дошло је до битке код Кресија, у којој су Французи претрпели велики пораз од Енглеза. Едвард III је наставио свој поход према северу, где је опседао град Кале, који је на крају и освојио 1347. године. Следеће године умире и француски краљ Филип VI Валоа кога наслеђује син Јован II Добри. Едвард Црни Принц, који је био син енглеског краља Едварда III, је започео инвазију из Гаскоње 1356. године пустошећи француске територије. Потом долази до друге велике битке у Стогодишњем рату, битке код Поатјеа. Као и у бици код Кресија, енглески стрелци са дугим луковима играли су кључну улогу и однели победу. Током битке заробљен је краљ Јован II заједно са француским племићима. Краљеви Јован II и Едвард III потписују мир и споразум, којим Француска добија Аквитанију, а француски

¹ C. Allmand, *The Hundred Years War: England and France at War c. 1300-c.1450*, Cambridge 1988, 26.

краљ мора да плати свој откуп. Ипак, он је 1364. године умро у заробљеништву. У Бретањи је 1360. године склопљен споразум којим се Едвард одрекао француског трона. Међутим, Јованов син Карло V, није желео да поштује споразуме, па је наставио са борбама против Енглеза све до своје смрти. Након 1380. године, обе државе су биле преокупиране унутрашњим питањима.

2.2. Битка код Аженкура

Када је Јован Бургундски 1407. године убио свог рођака војводу Орлеана Луја, избио је сукоб у Француској између Бургунђана и Армањака. Обе стране тражиле су помоћ од енглеског краља Хенрија V.² Међутим ни једни ни други нису могли да испуне његове велике захтеве. Желевши да сам себи обезбеди територије у Француској, Хенри V се искрцао у Нормандији у августу 1415. године, те је започео опсаду града Арфлера, који се држао све до 22. септембра. Енглеска војска је претрпела велике губитке током епидемије дизентерије, а и сезона ратовања се ближила крају. Краљ Хенри је одбијао савете да се војска повуче у Енглеску, те је решено да се војска пребаци у енглеску луку Кале. За то време француска војска је почела са сакупљањем својих снага у области између Париза и Руана. Енглеска војска, која је била ослабљена, је оставила своју артиљерију и кренула са око 6000 војника према Калеу.³ Временски услови нису им ишли на руку, па је због кише блато отежавало кретање војске. Ипак, 19. октобра Енглези су наишли на два места на реци која су остала нечувана. Иако је Хенри знао за намеру Француза да их увуку у битку, он је желео да то на све начине избегне.

На путу до Калеа, енглеска војска је 24. октобра наишла на француску војску. Они су били далеко бројнији и чували су пролаз ка Калеу. Хенријева понуда да у замену за освојени град Арфлер добије слободан пролаз ка Калеу био је одбијен, па је био принуђен да своју војску припреми за битку. Следећег јутра војске су се распоредиле на блатњавом терену, натопљеном од кише, на чијим боковима су се

² С. Пеинтер, *Историја средњег века*, Бања Лука 1997, 401.

³ А.Н. Burne, *The Agincourt War: A Military History of the Latter Part of the Hundred Years War from 1369 to 1453*, London 2014, 30.

налазила села Траменкур и Аженкур, а са друге стране шума.⁴ Енглези су се поделили у три одреда у чијем центру је командовао сам краљ, окружен витезовима и копљаницима. Стрелци су били распоређени на боковима као и у шупљинама између одреда. Француском војском је командовао конетабл, господар Албреа, Шарл. Она је формирала две дуге линије које су биле заштићене коњицом са бокова и стражње стране, док су се војници са самострелима налазили иза оклопника. Како ниједна војска није била вољна да нападне прва, оне су неколико сати биле окренуте једна према другој у својим формацијама.⁵ Ипак је после неког времена краљ Хенри наредио својим бочним стрелцима да иступе напред. Заштићени иза оштрих кочева, они су отворили ватру, изазвавши неред у француским одредима. Овај напад је вероватно имао за циљ да започне француско напредовање. Француски тешки оклопници су кренули у јуриш, међутим лош терен и тешка опрема су утицали на то да буду превише уморни да би се борили. Тесно распоређени одреди су се борили неорганизовано и били су лака мета енглеским стрелцима са дугим луковима. Краљ Хенри је видевши изнуреност француских војника, дао наредбу својим стрелцима да оставе лукове и да се боре прса у прса. Други талас француског напада такође је пратио неред међу војницима. Због исцрпљености француских војника, Енглези су лако успевали да их заробљавају и већ су почели са утврђивањем откупнина. У тренуцима када је кретао трећи талас француског напада, међу Енглезима се прочула вест да је њихов логор нападнут од стране француских појачања те је енглески краљ плашећи се новог напада наредио да се погубе сви заробљеници,⁶ сем оних највишег ранга, иако се то косило са правилима ратовања. На крају се испоставило да је француски напад заправо била само акција локалног господара Аженкура, са групом сељака који нису представљали велику опасност. Трећи одред је после тога одлучио да не напада енглеску војску и повукао се. Француски губици си били огромни и верује се да су изгубили око 10000 војника,⁷ међу којима је било и доста оних који су били племићког порекла. Супротно њима, енглеске жртве су биле изненађујуће мале, а крећу се чак мање од сто војника па до неколико стотина.

⁴ J.A.Wagner, *Encyclopedia Of The Hundred Years War*, Westport 2006, 2.

⁵ M. Bennett, *Agincourt 1415: Triumph Against the Odds*, London 1994, 70.

⁶ Исто, 84.

⁷ A.H.Burne, *The Agincourt War*, 55.

2.3. Мир у Троа

Од енглеске победе у бици код Аженкура, војводи Бургундије је као непријатељ у сукобу са Армањацима, остао још само дофен Карло, јер су скоро сви Армањаци били смакнути. Желећи да се суоче са претњом од енглеске стране и да поврате мир у земљи, дошло је до сусрета између дофена Карла и Јована од Бургундије. На једном од састанака у септембру 1419. године, дофенов војник је из освете убио Јована.⁸ Тако је нови војвода Бургундије постао Филип Добри. Он је склопио савез са енглеским краљем Хенријем дозволивши му да дофена прогласи непогодним за наслеђивање круне. Након месец дана преговора, Филип је изразио жељу да призна Хенрија за законитог наследника француске круне. Хенри је у јануару 1420. године послао своје представнике на француски двор и овластио их да сачине формални споразум. У јануару 1420. све стране су пристале да дођу у град Троа ради ратификације уговора. Услови су у већини били диктирани од стране Хенрија, а захтевали су његов брак са ћерком Карла VI Лудог, Катарином Валоа, коју је узео без мираза. Затим је захтевао његово признање за наследника француске круне, уместо дофена који је тиме био разбаштињен. На крају је тражио да постане француски регент до Карлове смрти. Овај уговор је предвиђао унију Круна, односно дуалну монархију, а не унију краљевства.⁹ Тиме би Енглеска и Француска задржале одвојене администрације, законе и институције, а енглески краљ и његови наследници задржали би енглеске територије у Француској, као и француску круну. До самог потписивања уговора дошло је 21. маја 1420. године у катедрали светог Петра у Троа. Енглеску је представљао краљ Хенри V, а Француску краљица и Филип Добри уместо краља, који је био превише болестан да би присуствовао. Текст уговора је прочитан и племићи су се предвођени Филипом, заклели на верност Хенрију и признали га за краља и регента. Овим уговором дофен Карло био је разбаштињен, а краљица је натерана да изјави како он није син Карла VI, па је називан „такозваним дофеном“.¹⁰ Неколико дана касније, Хенри се оженио Катарином Валоа. Овај уговор је био прихваћен широм Француске, али ипак, на просторима јужно од реке Лоаре, многи су и даље пружали подршку дофену.

⁸ С. Пеинтер, *Историја средњег века*, 404.

⁹ J.A.Wagner, *Encyclopedia Of The Hundred Years War*, 303.

¹⁰ С. Пеинтер, *Историја средњег века*, 404.

Међутим, 1422. године Хенри V и Карло VI Луди умрли су један за другим, оставивши деветомесечног Хенрија као наследника круне оба краљевста, што је било у складу са миром из Троа. Намесници, уместо младог Хенрија VI постали су његови стричеви Јован, војвода Бедфорда и Хемфри, војвода Глостера. Ипак, долина Лоаре и део Француске који се налазио јужно од ње, без Гаскоње, су признавали дофена Карла за свог краља, а он је за своју престоницу узео град Бурж. Такође, већина властеле која се налазила на територијама којима је владао војвода Бедфорда, је остала верна дофену, те су се селили на југ Француске, а многи француски војни заповедници држали су тврђаве на тим територијама у дофеново име. Бедфорд је намеравао да поведе велику кампању 1424. године како би потчинио преостали део Мајне и Анжуа и наставио јужно према Буржу и привео рат крају. Међутим, пре него што су покренуте операције, дошло је до битке код града Вернеја у августу 1424. године, у којој су Енглези успели да поразе француско-шкотску војску.

2.4. Опсада Орлеана

Бедфорд је желео да прошири територије свог синовца Хенрија VI у јужној Француској и 1428. године је коначно створена прилика за то, те је покренута велика офанзива. Војвода Солзберија, Томас, је са војском од око 3000 људи стигао у Француску. Дошавши у Париз, састао се са Бедфордом и осталим енглеским првацима, где је договорено да се опседне град Орлеан.

Тај напад био је концентрисан на долину реке Лоаре, која је чувала улаз у дофенове територије у јужној Француској.¹¹ Енглеска војска је под командом војводе од Солзберија у августу заузела велики број градова и утврђења на путу до Орлеана и тиме га опколила. Тај град је имао вишеструку важност за обе стране. Био је то други град по величини у Француској, после Париза, а уколико би био освојен, због свог положаја би омогућио Енглезима да заузму целу долину Лоаре. Тиме би заробили дофена између Аквитаније, која се налази да југозападу, Бургундије на истоку и Француске под енглеском влашћу на северу.

¹¹ А.Н. Burne, *The Agincourt War*, 129.

Солзбери се са војском од око 5000 војника, 12. октобра улогоровао око града. Војвода од Орлеана, Карло, био је енглески заробљеник још од битке код Аженкура 1415. године, те су одбрану града морали да воде његова жена, као и његов незаконити полубрат гроф Диноа, који је био познат и под називом „копиле од Орлеана“.¹² Орлеан је био велики град и био је опасан високим зидинама, те је Солзбери морао одмах да почне са бомбардовањем града. Већ 21. октобра почели су са нападом на утврђење Турел из спољног утврђења, које је било направљено од дрвета и блата. Следећих дана Енглези су наставили са нападом тако што су прокопали тунел испод зидина које су окруживале Турел. Како је мост прелазео преко малог острва на реци, Французи су из предострожности срушили прелаз на мосту између острва и Турела и саградили утврђење на самом острву.¹³ Пошто је претрпело велику штету под ударом топова, утврђење Турел је успело да падне у руке Енглеза 23. октобра. Међутим, када се Солзбери заједно са осталим заповедницима попео на утврђење, како би могао да извиди ситуацију са врха, Французи су из града у правом тренутку погодили Турел из топа. Солзбери је том приликом био погођен и након пар дана је и подлегао ранама. Французи су сматрали да је то била казна за напад на Орлеан, јер је годинама пре тога обећао заробљеном војводи Орлеана да неће напасти сам град.¹⁴

Током децембра у Турел је дошао Џон Талбот са залихама и још 300 људи, поставивши топове којима су гађали град.¹⁵ Французи су касније тог месеца у самом граду поставили три велика топа, како би могли да нападају енглески Турел. Првих недеља 1429. године, напади на браниоце су се дешавали скоро свакодневно. Дофенов заповедник Етјен де Вињол, познатији као Ир, је са 30 наоружаних војника прошао поред енглеских утврђења и ушао у град. Током јануара, Французи су тражили помоћ од дофена и после неког времена је одређени број истакнутих витезова дошао у град. Напади на градске зидине су се наставили и наредних дана. Почетком фебруара, дошло је до пар противнапада од стране Француза.

¹² С. Пеинтер, *Историја средњег века*, 406.

¹³ Р. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War: Once more unto the Breach*, Yorkshire 2018, 273.

¹⁴ Исто, 274.

¹⁵ Исто, 275.

Гроф Диноа је заједно са 200 војника, 10. фебруара отишао у Блоа, како би се састао са грофом Клермона и Џоном Стјуартом. У Блоа се скупило око 4000 људи са циљем да пресретну појачања и залихе које су стизале Енглежима. Два дана касније 12. фебруара енглески караван са око 1500 људи се приближавао Орлеану, на чијем челу је био Џон Фастолф. Сам караван је имао чак 300 теретних кола. Међутим, извиђачке јединице су ипак сазнале да француске снаге планирају да га пресретну. Фастолф је увидевши да је бројчано надјачан, поређао кола у круг и завезао их заједно са коњима, а затим поставио кочеве испред стрелаца и поређао војнике у одбрамбену формацију.¹⁶ Главномандујући француске војске, гроф Клермон је решио да отвори ватру и крене се бомбардовањем енглеских снага. Како Енглези нису могли да одговоре на тај напад, могли су само да чекају престанак ватре, док су француски топови уништавали њихова кола. Французима се прикључио и констабл шкотске војске Џон Стујарт са још 400 војника. Он није желео да чека, те је наредио напад, не сачекавши да бомбардовање да ефекта.¹⁷ Супротно наређењима грофа Клермона, наредио је војницима да сјашу и крену у напад, те је то омогућило енглеским стрелцима да започну ватру и изађу из свог утврђеног положаја и нападну француске снаге, побивши их пар стотина и наставивши да гоне оне који су кренули у бекство. Видевши да су енглеске снаге раштркане, Французи су покушали напад са својом коњицом, међутим, то се такође завршило катастрофом. Кочеве који су били постављени испред енглеских стрелаца, успели су да зауставе коњички напад.¹⁸ Када се створила прилика за енглески противнапад, Фастолф је наредио својим војницима да узјашу коње и у два таласа је енглеска коњица успела да раштрка француску војску. То је и донело победу енглеској војсци. Како Енглези нису имали намеру да даље гоне француску војску, преживели су се повукли у Орлеан. Џон Фастолф је након тога тријумфално однео залихе енглеској војсци и вратио се у Париз по још.¹⁹ Ова битка названа је „битка харинга“ зато што је бурад коју су превозили Енглези углавном садржала ову рибу, која је по завршетку битке прекрила скоро цело бојно поље.²⁰ Сама битка имала је велики утицај на обе војске, док

¹⁶ W. Robson, *The Great Sieges of History*, 2019, 411.

¹⁷ P. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War*, 282.

¹⁸ A.H. Burne, *The Agincourt War*, 134.

¹⁹ Исто, 135.

²⁰ W. Robson, *The Great Sieges of History*, 411.

је са једне стране Енглезима донела подстицај и самопоуздање, француској војсци у граду је полако почео да опада морал.

Почетком марта, настављено је са уобичајеним чаркама са обе стране, Енглези су бомбардовали град при чему су оштећене куће унутар зидина. Енглески војници су започели са изградњом новог утврђења Сен Луп, које се налазило око 2 километра источно од града на десној обали реке, одакле су нападали раднике који су ван зидина радили у виноградима.²¹ Стезали су обруч око опседнутог града, тако што су градили још нових утврђења. Током Ускрса је утврђено примирје и тек је следећег петка, односно 1. априла, дошло до нових окршаја, када су Французи кретали у противнападе у којима су учествовали Ир и гроф Диноа.

3. Походи Јованке Орлеанке

3.1. Јованка пре доласка у Орлеан

Јованка је рођена 1412. године у Домремију, који се налазило на североистоку земље. Када је имала тринаест година, Јованка је почела да чује гласове Свете Катарине, Свете Марине и архангела Михаила, који су јој говорили да мора помоћи краљу Француске. Напади Бургунђана су 1428. године приморали Јованку и њену породицу да побегну из Домремија. Она је послушавши своје гласове, отишла у Вокулер како би нашла генерала који би јој помогао да дође до дофена. Чак три пута је ишла у тај град, како би се сусрела са Робертом де Бодрикуром, док он коначно није пристао да се састане са њом.²² Међутим и упркос њеној упорности, одбио је да је поведе код дофена. Ипак, у фебруару 1429. године, Јованка је успела да наговори Бодрикура да јој обезбеди пратњу до дофена. По савету својих гласова, она је ошишала своју косу и обукла мушку одећу и заједно са својом пратњом, путовала 11 дана кроз непријатељску територију, стигавши у двор у Шинону 6. марта. Када се састала са

²¹ P. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War*, 286.

²² *The Trial of Joan of Arc*, translated and introduced by D. Hobbins, Cambridge Massachusetts 2005, 128.

дофеном, објаснила му је своју мисију. Рекла му је да је послата од Бога да му помогне да са силом оружја подигне опсаду Орлеана и одведе га у Ремс где би био крунисан за краља. Када се повукла, дофен Карло се консултовао са већем и наложио теолозима да је испитају. Послата је 11. марта у Поатје, где је испитивана једанаест дана. На крају испитивања, успела је да потпуно убеди своје испитиваче да је њена мисија послата од Бога, као што је све време и говорила.²³ Неколико дана касније у Туру, она је морала да прође још један тест. Прегледала ју је дофенова ташта Јоланда од Сицилије, која се уверила да је Јованка девица, што је у тадашње време био доказ да није вештица.

Једно од првих њених деловања је било „Писмо Енглезима“ које је 22. марта, Јованка написала као ултиматум краљу Хенрију VI, војводи Бедфорда и осталим енглеским вођама.²⁴ Она је њиме тражила од Енглеза да одустану од Француске и плате зато што су је окупирали, а уколико би одбили, претила им је нападом. Писмо је послато крајем априла, али Енглези на њега нису послали одговор. Ипак, оно је имало велики утицај на Французе, који су почели великом брзином да се скупљају око Јованке. Након што је извештај стигао у краљево веће, одлучили су да у времену велике опасности за Орлеан, Јованка може бити од велике помоћи и да је зато пошаљу у опседнути град. Неко време у Шинону, се спремала за свој први поход. Израдили су јој посебан оклоп, наоружали је, а за пратњу су јој доделили штитоношу и два пажа.²⁵

3.2. Дизање опсаде Орлеана

Када су стигле вести у Орлеан да дофен шаље Јованку са залихама хране, топовима, барутом и осталом опремом да подигне опсаду, војници из града су решили да одвуку пажњу Енглезима како би безбедно ушла у град. Они су јуришали из града према утврђењу Сен Луп које се налазило на путу Јованкиних снага. Она је прво застала у Кресију, где се састала са вођама међу којима је био и гроф Диноа, који су је сачекали са великом радошћу. Решено је да Јованка уђе у град током ноћи како не би дошло до узнемирености становништва, те је у 8 увече на коњу ушла у Орлеан,

²³ K. DeVries, *Joan of Arc: A Military Leader*, Gloucestershire 1999, 50.

²⁴ H.Castor, *Joan of Arc: A History*, London 2014, 90.

²⁵ Исто, 92-93.

заобишавши енглеску војску.²⁶ Захтевала је да се одмах започне са нападима на енглеска утврђења, међутим гроф Диноа је био против тога. Током следећег дана дошло је до нових сукоба између француских и енглеских војника, међутим од тог тренутка сукоби су имали много већи значај и ишли у корист Француза. Иако је гроф Диноа одбијао да се започне са нападима, био је свестан да је за то потребно појачање, те је напустио Орлеан и запутио се у Блоа, где су чекале спремне трупе. Те вечери, Јованка је послала гласника у енглески камп, захтевајући да пусте претходног гласника, којег су држали затвореног још од када је послала писмо Енглезима. Запретила је да ће побити све енглеске заробљенике уколико не ослободе све гласнике. Они су то и учинили, али су са гласницима послали и поруку да ће је спалити уколико је буду ухватили.²⁷ Тог истог дана она је изашла на мост који је водио до Турела како би разговарала са Вилијамом Гласдејлом који је командовао енглеским гарнизонам, понудивши му поштеду живота енглеских војника у замену за подизање опсаде. Међутим, Енглези су стајали при свом претходном одговору. Заједно са великим бројем људи, Јованка је 2. маја отишла у извидницу енглеских утврђења. Тек два дана касније, 4. маја започеле су операције ослобођења града. Заузета су утврђења Сен Луп, Париз, Августин а затим и једно од најважнијих утврђења Турел. Енглези су били поражени, те су решили да се повуку 8. маја.

3.3. Операције у долини Лоаре

Након ослобађања Орлеана, Јованка је покушала да направи први корак њене следеће мисије, која је била крунисање дофена у Ремсу. Он је знао да је пут до тамо ризичан, те је одбио њене захтеве. Нови задатак Француза, као и Јованкин, сада је био да се обрачунају са Енглезима који су били утврђени у осталим градовима у долини Лоаре, као што су Божанси, Менг и Жаржу. Након што су француске снаге ојачане и консолидоване, 10. јуна је почело напредовање према граду Жаржу. Јованкина војска је бројала око 6000 војника, на чијем челу се налазио Елонсан у пратњи заповеника грофа Диноа, Ксантрила и Ира.²⁸ Заповедништво над целом војском је дато војводи од Елонсана. Сам напад почео је 11. јуна када су поставили опсаду града, који је држао

²⁶ P. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War*, 291.

²⁷ K. DeVries, *Joan of Arc: A Military Leader*, 95.

²⁸ J.A.Wagner, *Encyclopedia Of The Hundred Years War*, 195.

граф Сафолк са војском од око пар стотина људи. Град је био освојен, а Сафолк је заједно са преживелим војницима заробљен.

Французи су 15. јуна наставили са маршом западно од Орлеана, како би напали утврђени мост у Менгу, који су успели да освоје и уведу своју војску. Следећег дана наставили су свој марш западно према Божансију, где су се састали са констаблом Француске, који је заповедао војском од око хиљаду људи. Сутрадан је у Божанси стигло и енглеско појачање под командом Џона Фастолфа. Настављајући са нападом, француске снаге су формирале борбену линију, позивајући Фастолфа да нападне, који је међутим то одбио и повукао се у Менг.²⁹ Дан касније, Фастолф је напао мост у Менгу, међутим тај напад је пропао и у страху од доласка француских снага из Божансија, он је решио да се повуче и крене северно са својом војском. Французи су под Јованкиним притиском почели да гоне непријатељске снаге како би их натерали на битку. До саме битке са Енглезима је дошло код места Пате. Поразивши Енглезе, Французи су очистили долину Лоаре од непријатеља и отворили себи пут ка Ремсу.

3.4. Крунисање у Ремсу

Поједини француски прваци су предлагали дофену да сачека са крунисањем пре него што још боље учврсти своју власт. Предлагани су походи у Нормандију и градове јужне долине Лоаре, међутим Јованкина упорност је ипак однела превагу код дофена, који је одлучио да се крене у Ремс. Коначно, 29. јуна велика колона војника на челу са Јованком, дофеном Карлом и његовим двором, је кренула свој марш према Ремсу. Већ следећег дана, стигли су до града Оксера који је већ 10 година био под Бургундском влашћу.³⁰ Бургундски управитељи града нису желели да се супродстављају огромној француској војсци, те су започели преговоре о предаји. Након три дана, градска администрација се предала и становници су отворили капије свога града дофену. Тако је Оксер освојен без проливане крви. Дофенова војска је наставила са својим маршом, пролазећи кроз бројне градове који су одали пошту њему, као и Јованки. Међутим, наишли су на проблем када су стигли до града Троа, који је био веома добро утврђен и који је био место потписивања споразума 1420. године између енглеског краља

²⁹ Т. Wilson-Smith, *Joan of Arc: Maid, Myth and History*, Stroud 2011, 36.

³⁰ Исто, 37.

Хенрија V, Филипа Доброг и његовог оца Карла VI, којим је дофен изгубио право на француски престо. Грађанима Троа, Јованка је 4. јула написала писмо³¹, у коме је тражила да се прикључе њеној мисији и запретила им уколико се не предају. Занемаривши Јованкино писмо, грађани су били спремни за одбрану града. За разлику од претходних градова, Троа је имао унутар зидина око 500 војника који нису желели да се предају без икакве борбе. Када је њихов напад из града био са лакоћом одбијен од стране дофенових војника, они су схватили да немају шансе против тако велике војске. Следећих дана слати су гласници и поруке са обе стране, међутим грађани Троа су и даље тражили боље услове предаје. Такође су имали неке сумње око порекла „силе“ којом се Јованка водила, не прихватајући да ју је послао сам Бог. Како је време пролазило, дофен је решио да 8. јула сазове ратно веће, на коме није, као ни на претходним, учествовала Јованка. Тада се полемислао да ли заобићи град и наставити даље ка Ремсу или остати, па је решено да се позове Јованка и да своје мишљење.³² Она је обећала свом владару да ће га у року три дана увести у Троа, те да је најбоље да се започне са опсадом града. Веће је Јованку задужило за опсаду, те је она одмах започела са припремама, постављајући артиљерију уза зидине као и кочеве око шанца. Грађани Троа су гледајући све то, схватили да не могу да се изборе са дофеновим снагама, те су издржавши до следећег јутра послали преговараче како би разговарали о предаји са дофеном. Карло је прихватио њихову предају и уз велику церемонију ушао у Троа са Јованком поред себе. Без проливане крви град је освојен, а дофен је показао милост свим грађанима. Карлова војска је након тога, наставила свој пут према Ремсу. Следећи велики град на путу био је Шалон, који је отворио своје капије и топло дочекао дофена. Најзад, 16. јула дофен Карло је заједно са својим двором и војском стигао у Ремс. Већ сутрадан он је у катедрали у Ремсу, крунисан за француског краља, Карла VII.³³ Након испуњења обе своје мисије, Јованка је била на врхунцу своје моћи. Војска је 21. јула напустила Ремс и запутила се у Соасон који се 23. јула предао краљу.³⁴ Након тога, наставили су даље и стигли у Шато Тјери четири дана касније, где су остали све до 1. августа. Средином августа војници су кренули ка Паризу.

³¹ D. A. Fraioli, *Joan of Arc and the Hundred Years War*, Greenwood 2005, 66.

³² K. DeVries, *Joan of Arc*, 132.

³³ A.H. Burne, *The Agincourt War*, 149.

³⁴ T. Wilson-Smith, *Joan of Arc: Maid, Myth and History*, 41.

3.5. Опсада Париза

У Париз, који су држали Енглези, стигле су гласине да се сам град налази на путу Карлових похода. Тако су Парижани из страха учврстили и утврдили зидине свог града.³⁵ Иако се Јованка заузимала за брзи марш ка Паризу након Карловог крунисања, он није био вољан да га напада. Одлучено је да се поведу преговори о примирју са Филипом, војводом Бургундије који је обећао да ће Париз прећи у њихове руке након петнаестодневног примирја.³⁶ Међутим, војвода је искористио примирје само како би ојачао одбрану Париза. Не зна се када је тачно Јованка одлучила да крене на Париз, али је на свом суђењу признала да за то нису били заслужни њени гласови већ великаши који су желели да нападну тај град.³⁷ Крајем августа, заједно са војводом од Елонсана, успела је да заузме Сен Дени који се тада налазио ван Париза. Регент енглеског краља Бедфорд, је покренуо апел за подизање војске како би се супроставили новој претњи. Међутим пре него што је успела да се формира војска, Елонсан и Јованка су напали Париз 8. септембра. Напад на град није успео, те се војска повукла. Том приликом Јованка је била рањена у ногу што је био први показатељ да ипак није непобедива. Касније се постављало питање да ли је због напада на Париз, Јованка прекорачила свој божански позив и због тога доживела пораз.

Крајем септембра, краљ је распустио Јованкину војску и послао Елонсана кући, док је крајем следећег месеца Јованка послата у долину горњег тока Лоаре. Ту је Јованка успела да освоји град Сен Пјер, након чега је њена војска била поприлично ослабљена. Ипак, настављено је са војним операцијама, па је следећи град на реду био Шарите. Град се налазио на Лоари у близини Карлове престонице Буржа. Поред тога, Шарите је контролисао веома важан мост преко те реке, те би његовим заузимањем Карлова војска преузела контролу над овим веома значајним речним прелазом. Крајем новембра, напад на овај град препуштен је Јованки, међутим услови за то су били крајње неповољни. Мањак војне опреме и зимско време нису им ишли на руку. Како њихов напад на добро утврђени град није успео, морали су да започну са опсадом бомбардујући град са опремом коју су имали. Убрзо је понестајало намирница, опреме

³⁵ P. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War*, 301.

³⁶ K. DeVries, *Joan of Arc*, 140.

³⁷ *The Trial of Joan of Arc*, 98.

и пара, па је опсада могла да се одржи мање од месец дана, стога је и подигнута већ пре Божића. То је био још један Јованкин пораз.

3.6. Јованкино заробљавање

Према условима примирја између Филипа Доброг и Карла VII, краљ је требало да преда поједине градове Бургундији, међу којима је био и Компјењ.³⁸ Међутим, становници су одбијали да се предају Бургунђанима, те је 20. маја 1430. године започета опсада тог града од стране енглеско-бургундске војске. Компјењ је био добро утврђен зидинама и кулама, око којих се налазио шанац испуњен водом. Пошто су грађани очекивали опсаду, они су се на време припремили, ојачавши своју одбрану и обезбедивши залихе. Бургунђане су предводили војвода и Јован Луксембуршки, а Енглезе гроф Хантингдон и гроф Арундел. Они су одмах почели са изградњом утврђења и бомбардовањем града. Јованка је успела 23. маја да се провуче кроз непријатељске снаге и са око 200 плаћеника уђе у град, урадивши то без краљевог благослова, делајући на своју руку.³⁹ Тог истог дана, она је повела напад из града преко моста, обезбедивши себи приступ супротној обали реке. Том приликом су нападали снаге Јована Луксембуршког, двапут одбацивши бургундску војску. Током трећег покушаја, енглеске трупе су успеле да их пресеку и искористивши ту прилику, војници Јована Луксембуршког су заробили Јованку. Након Јованкиног заробљавања, опсада града је трајала још пет месеци, проткана многим сукобима. Међутим, увидевши своју тешку ситуацију, Хантингдон и Јован Луксембуршки су на крају решили да одустану од опсаде, остављајући за собом бројну артиљерију и залихе.

Јованка је била веома важан заробљеник, те је Јован Луксембуршки тражио велику суму за њен откуп. Бедфорд је на крају откупио Јованку, док краљ није ништа учинио како би је ослободио. Јованка је у децембру пребачена у Руан, где је требало да се одржи њено суђење које је спровео епископ Бовеа, Пјер Кошон. Суђење почело тек 21. фебруара 1431. где се теретила за јерес и вештичарење. Намера Филипа Бургундског, а самим тим и Кошона који је био његов човек, била је да дискредитује Карла повезујући га са вештицом и јеретиком. На дан када је требало да буде осуђена

³⁸ P. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War*, 305.

³⁹ K. DeVries, *Joan of Arc*, 168.

на смрт, 24. маја 1431. године, Јованка је под огромним притиском, порекла своје гласове и признала јерес и обећала да ће носити женску одећу.⁴⁰ Том приликом, осуђена је на доживотну робију. Ипак, убрзо се предомислила и порекла претходне тврдње, држећи се старе приче. Због тога, она је осуђена на смрт и око годину дана након њеног заробљавања, спаљена на ломачи, 30. маја 1431. године у Руану. Рат се наставио и након Јованкине смрти, а завршен је 1453. године, победом Француске и протеривањем Енглеза који су у рукама сачували само град Кале.

4. Ратне вештине

4.1. Опсада града

Мало се ствари променило у опсадним техникама од антике до самог Стогодишњег рата. Барут се појавио још пре рата, па је то дозволило промене и побољшања опсадних справа које су коришћене за испаливање камења. Ипак, основе опсаде, као што су изгладњивање становништва до предаје, поткопавање зидина, бомбардовање и сами напади, су остале исте.

4.1.1. *Напад*

Циљ опсаде био је да се становници изгладњивањем натерају на предају, мада су се обично улагали напори да се што брже оствари циљ употребом опсадних справа за рушење зидова и паљење дворца, или пак копањем тунела испод зидина. Понекад су се вршили директни напади помоћу покретних опсадних кула или мердевина, али је напад увек био лакши уколико би се бомбардовањем омогућило рушење зидина и улазак у град. Најједноставнији и најочигледнији начин за успињање уз зидине било је коришћење мердевина. Оне су прављене од дрвета, коже или конопца и биле су у широкој употреби, али су због своје изложености биле мање ефикасне и нападачи су били посебно подложни нападу. Било да је напад вршен пробојем преко зидина или присилним уласком кроз капије града, нападачи су морали да буду заштићени.

⁴⁰ J.A.Wagner, *Encyclopedia Of The Hundred Years War*, 175.

Дрвене опсадне куле познате као „belfry“⁴¹ односно звоници, су коришћени у три сврхе. Прва је била да се пружи заштита за копање, затим заштита са врха куле нижим платформама на којима су се вршиле операције, као што је пробијање оновима и омогућавање нападачима да са висине упадну преко градских зидина. Неке су биле непомичне грађевине које су омогућиле нападачима да надгледају зидине, док је већина имала точкове како би могли да приђу зидинама и омогуће извршење напада.⁴² Ове куле су се обично састојале из неколико платформи. Биле су веома значајне јер су могле да приме велики број људи, опсадних справа и машина за бацање камења. Куле су биле подложне ватри која се брзо могла ширити са разорним последицама, те су ради заштите биле прекриване натопљеном животињском кожом. Неке су имале и покретне мостове који су, када су били у вертикалном положају пружали заштиту нападачима. Када би се мост спустио војници би кренули у напад, а стрелци би са врха куле надзирали и пружали помоћ гађајући браниоце зидина и чистећи им пут. Опсадне куле су углавном биле огромних димензија и морале су да се склапају ван домашаја браниоца, те су морале да буду преносене помоћу точкова. Ипак, понекад су грађене на лицу места од локалног материјала. Тако су током опсаде Орлеана, Енглези направили монтажну кулу за чији транспорт је било потребно чак 26 теретних кола.⁴³ Постављање куле уза зид био је веома тежак и опасан посао, и често је било потребно да се јарак који се налазио на дну зидина, напуни камењем или другим материјалом. За цео посао постављања куле на позицију, био је потребан значајан број људске снаге. Како су се топови развијали и били постављани за одбрану градова и двораца, опсадне куле су постајале све рањивије.

Постојала је још једна справа која се користила за подизање нападача на зидине, а то је био „танелон“, чији назив потиче од француске речи за бурад.⁴⁴ Помоћу витла или противтеже, војници би се подизали на платформама изнад зидина, што би им омогућавало да гађају браниоце или пак да покушају да уђу у град или дворцац.

⁴¹ G. Hindley, *Medieval Sieges and Siegecraft*, New York 2009, 83.

⁴² R. D. Smith, K. De Vries, *Medieval Military Technology*, Toronto 2012, 173.

⁴³ P. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War*, 82.

⁴⁴ Исто.

За пробијање самих врата, као и за помоћ у рушењу камених зидина, коришћени су опсадни овнови. Постојали су и такозвани „трепани“, који су се користили како би олабавили и одстранили камење са зидина. Као и остале опсадне справе, и овнови и „трепани“ су морали да имају заштиту, те су били прекривени дрвеним склоништима. Међутим, због материјала израде и они су били подложни ватри, те су били натапани водом⁴⁵ и прикривани земљом, зеленилом и животињском кожом како би се смањио ризик.

4.1.2. Одбрана

Намерно плављење околних подручја од стране бранитеља, могло је да створи потешкоће онима који желе да нападну град. Била је уобичајена пракса да се предграђе разруши изван зидина, како би се уклонила заштита и склониште за опсаднике. Такође, уништаване су и паљене њиве и виногради како би се онемогућило било какво коришћење од стране нападача. Унутар зидина се често покушавало, да се одржи јасан пролаз између зидина и кућа како би војска могла што брже и лакше да се креће и делује. Ипак, то се није увек поштовало. Уколико би нападачи успели да пробију зидине бомбардовањем, браниоци су морали да буду спремни да попуне новонастале пролазе привременим препрекама, за шта се углавном користило дрво, камење, земља... Браниоци су такође морали бити на опрезу од подземних тунела, које су нападачи често користили као начин за слабљење зидина или пак улазак у град. Ископавање тунела се могло открити слушањем или постављањем посуда са водом на зидине како би се открили и најмањи покрети.⁴⁶ Међутим бранитељи су могли да предузму контра напад, започевши са копањем и покушавајући да уђу или подривају противнички тунел. Уколико би браниоци провалили у тунел нападача, могло је доћи и до подземних борби.⁴⁷ Браниоци су на различите начине морали да бране зидине од напада, рушењем мердевина, спуштањем кука за хватање као и покушајима да оборе опсадне овнове. Они су такође против напада користили справе за каменовање и „спрингалде“, за испаливање пројектила, а користили су се и течностима и живим кречом.⁴⁸ Креч у

⁴⁵ R. D. Smith, K. De Vries, *Medieval Military Technology*, 178.

⁴⁶ P. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War*, 84.

⁴⁷ G. Hindley, *Medieval Sieges and Siegecraft*, 57.

⁴⁸ P. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War*, 84.

праху се широко користио у одбрани, јер је због својих својстава могао да спали кожу и очи, уколико би дошао у додир са њима. Ако би се помешао са кључалом водом, дошло би до хемијске реакције која је повећавала корозивна својства креча. Ватра је била важно оружје за бранитеље, али и за опсаднике. Често се помиње коришћење грчке ватре, која је била веома запаљива и веома тешко се гасила, поготово ако би захватила дрвене конструкције. Постојало је доста различитих рецепата, чији су састојци варирали, али је углавном садржала уље, катран, смолу и нафту која је вероватно била главни састојак.⁴⁹ Браниоци су са лакоћом могли на гађају нападаче посудама које су садржале грчку ватру. Међутим, и нападачи и браниоци су могли да лансирају посуде са горућим материјалом из справа за бацање камена. Још једно оружје које се користило за спречавање продора пешадије али и коњице био је „чичак“.⁵⁰ То је било оружје малих димензија у облику тетраедра на чијим крајевима су се налазили шилци. Тако су због свог облика, како год да падну успевали да нанесу дубоке ране како људима, тако и коњима. Због своје ефикасности али и због тога што су били јефтине за производњу, били су у широкој употреби. Камење је било најједноставније оружје, те се није само користило за употребу у топовима и справама за бацање камена, већ је оно веће постављано и на бедеме одакле је могло да буде изручено на противнике, док је мање складиштено за бацање или лансирање из праћке.

4.1.3. Механичке справе за опсаду

Иако се артиљерија са барутом користила током Стогодишњег рата, механичке справе су ипак имале велику улогу у опсадним операцијама. Премда су се оне користиле још много пре овог рата, оне су почеле да се мењају и унапређују, створивши прецизније и ефикасније оружје. Ове справе су користиле системе са вучом, увртањем, затезањем и противтежом како би лансирале пројектиле.

У употреби су биле бројне справе које су се користиле за лансирање камења. Оне су се разликовале од величине камења које се користило за бацање, до самог начина на који су функционисале. Катапулт је био општи термин за сво античко и

⁴⁹ Исто, 83.

⁵⁰ Исто, 84.

средњовековно оружје за лансирање пројектила које није користило барут.⁵¹ Не може се са сигурношћу знати које су се справе користиле у одређеним периодима као и током којих опсада, али се може рећи да је током Стогодишњег рата најефикаснија и најпрецизнија справа био „требушет“ који је био врста катапулта који је користио полугу.⁵² „Мангонелима“ и „требушетима“ је управљано помоћу подизања тега на краћем крају греде, те покретањем дужег краја који је имао праћку у коју је стављано камење. „Мангонели“ су имали учвршћену преграду за тег, који се састојао од земље и камена, међутим због вибрација које су изазивали, померајући се унутар корпе, долазило би до оштећења и неправилности. Касније су замењени металом што је резултирало стабилнијом платформом, па су тиме имали и већу тачност. За прецизније нападе и већи домет и килажу камења, коришћени су већи „требушети“ који су могли са великом прецизношћу да лансирају камење до 140 килограма чак 200 метара. Међутим, проблем код ових справа је била израда која је захтевала бројно људство и време. Платформа је морала да буде веома стабилна, а опрема лако разложива на њене компоненте како би се што лакше транспортовала. У употреби је била и справа „брикол“, која је могла да лансира камење до 80 метара које је тежило до 20 килограма. Били су ефикаснији у одбрани него у нападу, јер нису могли нанети знатну штету зидинама, те су коришћени као оружје против пешадије.⁵³

Такође, постојале су и справе које су помоћу завртања или затезања, лансирале пројектиле до чак 300 метара са великом прецизношћу. Те справе су биле „балисте“ и „спрингалди“ који су заправо представљали веће верзије самострела.⁵⁴ Лук је био састављен од дрвета и тетиве, а предност им је била њихова мобилност. Ипак, како нису били ефикасни у опсади и због немогућности пробијања камених зидина својим дрвеним пројектилима, „балисте“ су више биле ефикасније у самој одбрани, него у нападу.

⁵¹ R. D. Smith, K. De Vries, *Medieval Military Technology*, 126.

⁵² P. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War*, 76.

⁵³ Исто, 78.

⁵⁴ Исто, 76.

4.1.4. Артиљерија

За барут се у Европи знало још од краја 13. века, док први записи о коришћењу оружја датирају из 14. века. Током Стогодишњег рата, употреба топова је била све учесталија, па је дошло и до њиховог убрзаног развоја. Они су играли веома важну улогу у опсадама, што су Енглеске снаге искористиле против француских утврђења, почевши од Арфлера.⁵⁵ Развој оружја у почетку је био ограничен због високих трошкова барута и шалитре које је морала бити увожена. Међутим, када је шалитра почела да се производи у Европи, дошло је до пада цене барута, те и бржег развоја оружја. Поједини топови прављени су од бронзе⁵⁶ међутим, како је технологија напредовала, почело је са израдом све већег оружја, направљеног од делова кованог гвожђа, везаних гвозденим обручима. Током рата углавном су коришћене камене топовске кугле, док је од почетка 15. века почело са употребом и кугли направљених од ливеног гвожђа. Оружје које је коришћено је варирало у величини и тежини, као и у тежини самих пројектила. Тако су у употреби били топови који су тежили од 150 до чак 5000 килограма и који су могли да испале ђулад тежине између 1 и 50 килограма. Ипак било је и оних који су у својој величини били далеко испред свих са својом тежином и до чак 15 тона, испаљујући ђулад тежине до 450 килограма. Употреба једног таквог оружја забележена је у Паризу између 1428. и 1505.⁵⁷ Енергија која је била потребна да сруши зидине, захтевала је велике пројектиле. Ово огромно оружје било веома ефикасно, упркос томе што се њиме споро руковало и веома тешко транспортовало. Топови су били у домаћају одбрамбеног оружја као што су лукови, машине за бацање камења или други топови, па су због угрожености како самих топова, тако и њихових посада конструисани дрвени штитници, који су подизани за пуцање и потом поново спуштани током њиховог пуњења. Током двадесетих година 15. века, браћа Биро су радили на побољшању оружја и спровођењу опсада. Они су полако почели са употребом гвоздених уместо камених кугли, које су са истом тежином заузимале мању запремину. Тако је мањи калибар омогућавао већу отпорност на експлозију барута. Ова отпорнија ђулад нису била подложна ломљењу и могла су са већом лакоћом да пробију

⁵⁵ Исто, 78.

⁵⁶ G. Hindley, *Medieval Sieges and Siegecraft*, 67.

⁵⁷ P. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War*, 80.

зидине. Смањујући њихову масу, повећана је брзина пројектила, те је њихов ефекат био опаснији. Све чешћом употребом топова у опсадама, дошло је и до развоја у архитектури утврђених градова. Како би зидине могле да издрже тежину и вибрације које су производили топови током испаливања, као и нападе других топова, оне су постајале ниже и дебље. Такође, угаоне куле биле су замењене округлим. Због ограничености и недовољног угла за деловање, топови су из торњева премештени на врх кула, на посебне платформе које су градили.⁵⁸

Током својих подухвата, Јованка је све више користила артиљерију и постала веома вешта у томе, те је сама артиљерија била један од разлога за њене успехе како у одбрани тако и у нападима на градове. Један пример за то је и напад на град Божанси. Јованка је са својом артиљеријом неколико дана непрестано бомбардовала град, што је навело браниоце да се на крају предају.⁵⁹ Ипак, артиљерија није увек била ефикасна када су биле у питању опсаде. У случају Орлеана, Енглези нису успели да натерају Французе на предају, нити да заузму град и после неколико месеци опсаде.⁶⁰ Није им помогло ни то што су имали седам бомбарда, који су испаливале камење у пречнику од 36, 41 и 46 центиметара за напад на зидине и 64 мањих топова за испаливање кугли од око једног килограма, који су коришћени против пешадије.⁶¹ Сам град, био је опремљен артиљеријом и муницијом, као и великим топовима. Ти топови су били огромних димензија, а ђулад коју су избацивали је могла да достигне тежину до скоро 90 килограма и раздаљину од преко 1000 метара. Било је више од 70 топова који су били постављени на зидине.⁶² Када су у питању биле битке на отвореним пољима, у том периоду артиљерија није имала велики утицај на сам исход.

⁵⁸ J.A.Wagner, *Encyclopedia Of The Hundred Years War*, 35.

⁵⁹ R. D. Smith, K. De Vries, *Medieval Military Technology*, 149.

⁶⁰ Исто, 150.

⁶¹ P. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War*, 271.

⁶² A.H.Burne, *The Agincourt War*, 131.

4.1.5. Ратна дејства

Орлеан

Почетком рата многи француски градови нису били опасани зидинама нити су имали добру одбрану међутим, то се током енглеских напада на њих, променило.⁶³ У Орлеану је дуго година постојао страх од енглеских напада, те је рађено на појачању одбране све док Орлеан није постао један од најзаштићенијих градова на дофеновим територијама. У самом граду је било око 2400 регуларних војника, док је ангажовано још 3000 људи из редова цивила за одбрану.⁶⁴ Важно место током опсаде био је мост преко Лоаре који је спајао Орлеан са јужном обалом реке. На крају моста налазило се утврђење са две куле које се звало Турел и које је било повезано са јужном обалом покретним мостом. Град је био опасан високим зидинама са 5 капија које су су биле чврсто брањене и 30 кула.

Опсада Орлеана била је проба снага где су обе стране пружале огромне напоре. Када први напад на град није дао резултате, започело је бомбардовање града, а после неког времена и радови на поткопавању зидина. Енглеска тактика била је постављање блокаде грађењем полу трајних дрвених утврђења.⁶⁵ Међутим, постојао је проблем јер је обим зидина био велики, а Енглезима је недостајала радна снага како би опколили и затворили цео град. Тако је започет рад на критичној западној страни, где је постојао ризик да се пробију дофенова појачања из Шинона, а како би се повећавао број француских снага, полако би се опсадна линија ширила око града. Енглеске снаге су почеле са градњом својих утврђења. Главни камп војске био је саграђен на северној обали реке, око цркве Сен Лорен.⁶⁶ Одатле су према северној страни саграђена четири утврђења, називана бастиле и која су била повезана тунелима, преко којих је била омогућена комуникација. Са источне стране Орлеана било је саграђено утврђење Сен Луп међутим, његова градња је трајала јако дуго. Због недостатка радне снаге, између овог утврђења и бастиле на северу која је носила назив Париз, остала је небрањена шупљина од око 2 и по километра, кроз коју су француски војници са лакоћом

⁶³ J.A.Wagner, *Encyclopedia Of The Hundred Years War*, 301.

⁶⁴ A.H.Burne, *The Agincourt War*, 131.

⁶⁵ D. Nicolle, *European Medieval Tactics(2): New Infantry, New Weapons 1260-1500*, Oxford 2012, 109.

⁶⁶ A.H.Burne, *The Agincourt War*, 133.

пролазили и успевали да прибаве појачања и залихе. Иако су започели радови на новом утврђењу између та два, до његовог завршетка није дошло. Међутим, утврђење Сен Луп се налазило на узвишењу, тик уз речну обалу те је оно заправо више имало улогу да регулише речни саобраћај са истока него да попуњава рупе у опсадној линији. Ипак и оно је имало своје слабости. Одмах испод утврђења налазило се речно острво које је онемогућавало Енглезима да ефикасно нападају бродове који пролазе, док се са друге стране утврђења налазила шума која је могла да служи као добро скровиште за нападаче.⁶⁷ Постојала су енглеска утврђења и са јужне стране града и реке, Сен Приве и манастир Августин који су заузели, као и Турел.

Доласком Јованке у Орлеан ојачане су снаге браниоца, те је започето ослобођење града. Тактика француских војника били су напади на енглеска утврђења. Тек 4. маја започеле су операције подизања опсаде града. Гроф Диноа и Јованка су заједно водили напад на утврђење Сен Луп, које је било веома добро утврђено и чувано и у коме се налазило од 300 до 400 енглеских војника. Ипак, Французи су успели да освоје изоловано енглеско упориште и спале га до темеља,⁶⁸ иако су Енглези покушавали да помогну, слањем војника из утврђења Сен Поер.⁶⁹ Преживеле Енглезе, Французи су узели као заробљенике. Француске снаге су желеле да нападом на Сен Луп покажу своју одлучност да подигну опсаду града. Следећег дана, 5. маја је био празник Спасовдан, те се Јованка није борила. Искористивши привремено примирје, одлучила је да напише још једно писмо Енглезима. У њему је назначила да Француска не припада њима и тражила да се повуку у своју земљу. Такође је тражила да пусте њеног гласника у замену за пар војника који су заробљени претходног дана. Своју поруку је послала у утврђење Турел на врху стреле међутим, као одговор је добила само увреде. Француско ратно веће је одлучило да следећи напад треба да буде усмерен према Турелу, који је било јако тешко освојити. Јованка је са осталим првацима, предводила француске снаге од око 4000 војника који су изашли из града и прешли Лоару у близини доскорашњег утврђења Сен Луп, и марширали западно према утврђењу Сен Жан ле Бланк које су заузели и које им је отворило пут ка Турелу.

⁶⁷ Исто, 140.

⁶⁸ *The Chronicles of Enguerrand de Monstrelet Vol. 1*, translated by Thomas Johnes, London 1840, 552.

⁶⁹ P. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War*, 291.

Одатле су Енглеске снаге вршиле бројне нападе међутим, они су били одбачени. Следеће и последње на путу ка Турелу је било утврђење Августин, где су нападачи успели да ослободе француске заробљенике и побију енглеске браниоце. Током те ноћи, француски војници су се сместили у подножју Турела, да би следећег јутра почели са нападом на утврђење. Покушавајући да га опседну, Французи су се мердевинама успињали уз бедеме међутим, њихов напад није био нарочито успешан јер су Енглези успевали да их руше, захваљујући паљби топова и својим стрелцима. Тако су многи Французи били рањени, међу којима је била и Јованка, која је била погођена у врат.⁷⁰ Пошто нису имали превише успеха у нападу, гроф Диноа је са осталим заповедницима закључио да би било најбоље да се повуку и покушају са нападом следећег јутра. Међутим, Јованка је била упорна у својој идеји па је не марећи што је рањена успела да убеди заповеднике да наставе са нападима. Кренувши прва у напад и поставивши мердевине уз бедеме, Јованка је улила храброст у војнике који су одмах кренули за њом. Коришћени су топови као и мердевине за успињање на зидине, док је један брод потопљен испод покретног моста и потом запаљен. Тако је мост срушен, а војници који су се у том тренутку налазили на њему, нашли су смрт у Лоари, због тежине својих оклопа.⁷¹ Французи су искористили недаће Енглеза и напали утврђење и град са севера као и са југа и на тај начин коначно успели да освоје и Турел. Пошто је освојено најважније енглеско упориште, као и контрола моста преко Лоаре, нестала је свака нада Енглеза да наставе са опсадом. Након енглеског пораза Јованка је победоносно умарширала у град. Ипак, Енглези иако су били свесни своје инфериорности, нису били спремни да се предају тако лако, те су се поставили у борбени положај ван града, изазивајући Французе на отворену битку.⁷² Енглеске снаге су чекале у формацији неко време међутим, Французи нису показали жељу за било каквом борбом, те су се ови одлучили да подигну опсаду и напусте своја утврђења у Орлеану, а Французи их након тога нису гонили.

⁷⁰ *The Trial of Joan of Arc*, 69.

⁷¹ A.H.Burne, *The Agincourt War*, 137.

⁷² K. DeVries, *Joan of Arc*, 91.

Долина Лоаре

Након победе у Орлеану, одлучено је да француске снаге, заједно са Јованком, ослободе градове у долини Лоаре. У овом случају, они су били ти који су опседали. Први на удару био је град Жаржу. То је био добро утврђен град са 5 кула и 3 утврђене капије на зидинама и који је скоро целом дужином био окружен јарком.⁷³ Француске снаге су заузеле већи део предграђа који се налазио ван зидина и поставиле своју артиљерију, са којом су следећег дана започеле ватру и срушиле највећу кулу у утврђењу.⁷⁴ Енглески заповедник је покушао да поведе преговоре о предаји међутим, француски заповедници су то одбили. На Јованкино инсистирање, настављен је напад као и бомбардовање града. Након тога је енглески заповедник поново понудио предају, али је његова понуда овог пута потпуно игнорисана. Током напада Јованка је била погођена каменом који је био бачен са зидина, а након што су је видели како устаје и наставља са борбом, француски војници су наставили напад са још већом жестином. Уз помоћ мердевина, нападачи, а и сама Јованка, су успели да уђу у град и освоје га, не допустивши Енглезима да побегну преко моста⁷⁵.

Следећи град је био Менг, где су француске снаге освојиле мост, оставивши чуваре на њему и наставивши даље, не покушавајући да освоје сам град. Кретавши се јужном обалом Лоаре, француска војска је наишла на следећи град Божанси, где су енглеске трупе држале мост и замак. Артиљерија, која је коришћена у претходним градовима, донета је у Божанси, те је започето испаливање ватре на мост и замак. Неки од топова прекопута замка су били постављени на сплавове како би се скратила даљина и имао што бољи дomet, иако њихова ђулад није имала шансе против чврсте куле из 12. века.⁷⁶ Ипак бомбардовање је настављено целог следећег дана. Увидевши да немају велике шансе, енглески команданти су одлучили да се предају и напусте град, поневши са собом своје оружје и ствари, не знајући да се њихова појачања на челу са Фастолфом налазе недалеко од града, спремајући се за напад. Када су Фастолфове снаге наишле, затекле су Французе у борбеној линији спремне за борбу. Видевши то Фастолф

⁷³ Исто, 103.

⁷⁴ P. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War*, 296.

⁷⁵ A.H. Burne, *The Agincourt War*, 143.

⁷⁶ Исто, 144.

је зауставио своју војску и поставио је у уобичајену формацију. Енглески стрелци су поставили кочеве испред себе и чекали француски напад. Међутим, како француске снаге нису планирале да нападну, Фастолф је послао изасланике са предлогом да се пошаљу по три војника како би се борили на простору између две војске и тиме решио сукоб.⁷⁷ Ипак, Французи су игнорисали предлог и даље не покрећући напад. Како Фастолф није ни сам хтео да покреће напад, знајући да је француска војска знатно јача, повукао је своју војску ка Менгу са планом да тамо пређе реку и нападне Божанси са јужне стране, где су Енглези још увек држали мост. У Менгу су започели са опседањем моста и бомбардовањем које је трајало преко ноћи, што је било једно од првих забележених ноћних бомбардовања.⁷⁸ Следећег дана Енглезима је стигла вест да су Французи успели да заузму Божанси и да се налазе на путу према Менгу. Тако су се нашли између две војске на северној и јужној страни реке, што их је навело да се тешког срца повуку.

Париз

Након победе у бици код Патеа и Крунусања Карла за краља, уследио је нов Јованкин подухват, опсада Париза. Париз је био опасан огромним зидинама које су биле можда и највеће у Европи, што је веома отежавало ситуацију нападачима. Такође, био је то највећи град који је Јованка нападала и било је немогуће да се цео опколи, тако да су морали да покушају са нападом само једног дела зидина.⁷⁹ Они су се надали подршци грађана Париза међутим, то се није догодило.⁸⁰ Војвода Елонсан је мотрио на капију Сен Дени, док је Јованка повела своје снаге међу којима су били витезови, војници и стрелци, на већ уговорено место напада, капију Сен Оноре. Њене снаге почеле су са бомбардовањем зидина и бацањем грања, дрвећа, колица и буради у шанац како би га напунили и отворили себи пут.⁸¹ Након што је то омогућено, Јованка је с неустрашивошћу прва кренула у напад. Сам напад је био дугачак и веома напоран, али је спољни шанац био успешно пређен. Међутим, одбрана је недавно била ојачана, те је

⁷⁷ Исто, 145.

⁷⁸ Исто.

⁷⁹ K. DeVries, *Joan of Arc*, 149.

⁸⁰ P. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War*, 301.

⁸¹ K. DeVries, *Joan of Arc*, 150.

напад на унутрашњи ров био отежан док су браниоци испаливали пројектиле из топова и калверина. Када је зашло сунце, напад је и даље трајао и том приликом Јованка је била рањена самострелом у ногу. Она је својим све јачим узвицима, покушавала да натера војнике да наставе са нападом. Међутим, због мрака и умора од дугог напада, војници су је извукли из шанца. Иако је она желела да настави са борбом, француски напад је тад био окончан, те се војска након тога повукла. Ипак, Јованкине трупе биле су спремне за нови напад следећег јутра, као и сама Јованка, упркос својој повреди. Била је такође охрабрена доласком око педесет војника који су дезертирали и напустили Париз у жељи да јој помогну. Међутим, њихове припреме су биле прекинуте позивом од краља да Јованка оде у Сен Дени. Краљ је одлучио да се прекину све даље акције и наредио да се сруши мост који је Елонсан саградио преко Сене, како би напао зидине Париза. Француска војска се 12. септембра повукла из Париза и запутила на југ према Лоари.

Горња Лоара

Скоро два месеца Јованка је била неактивна на двору, а кад јој је на крају дозвољено да поново предузме акцију, она је кренула у напад на Сен Пјер у долини горње Лоаре. Сен Пјер није био велики град. Био је величине села, али је ипак био окружен дубоким јарком, зидинама са шест бочних кула и три утврђене капије. У центру се налазила црква Светог Петра, а постојао је бенедиктински манастир посвећен истом свецу. Поред тога, чини се да град није био густо насељен, а већина његових становника је побегла из града како би избегла крвопролиће. Иако је Сен Пјер био лака мета, француске снаге су имале мањак људства као и оружја, поготову барутног на које је Јованка већ навикла у таквим операцијама. Како град није пао, одлучено је да се крене у напад, који је на крају одбијен због великог отпора који су пружили браниоци и натерали Јованкине снаге да се повуку. Међутим, она је то одбијала, не желећи да се повуче све док град не падне у њихове руке. Стога је наредила да се узму свежњеви пружа и препреке како би се направио мост преко шанца и тиме олакшао сам напад.⁸² На крају, Сен Пјер је нападнут, а грађани нису пружили велики отпор. То је била

⁸² Исто, 162.

последња велика Јованкина победа у којој је користила своју карактеристичну тактику директног напада.⁸³

Након овог похода њена војска је била веома ослабљена, а сво оружје за једнократну употребу као што су стреле, барут и ђулад је истрошено.⁸⁴ Ипак, војска је наставила свој поход, а следећи град је био Шарите. Међутим, овај подухват је био тежи него што се мислило, а ни временске прилике им нису ишле на руку. Наиме, напад на овај град почео је у новембру, те су велике хладноће одмагале француској војсци. Шаритеу се могло прићи само преко једног моста. На крају моста налазиле су се високе градске зидине, а унутар њих налазио се велики комплекс замка са неколико кула, торњева и великим унутрашњим двориштем које је могло да прими велики број војника.⁸⁵ Французи су свакога дана бомбардовали град из топова и друге артиљерије са четири места на другој страни реке. Међутим, како је опсада трајала скоро месец дана, француске снаге су се увидевши да немају шансе као и због оштре зиме, повукле остављајући за собом део артиљерије.

Компјењ

У марту 1430. године стигла је вест да војвода Бургундије Филип, планира да заузме Компјењ. Јованка се чувши то, искрала са двора и са неколицином својих пратиоца запутила у тај град. На путу до Компјења, свратила је у град Лањи, где је дошло до сукоба са енглеско-бургундском војском. Успут је је свраћала у још неке градове, прикупљајући потребну подршку. Филип Бургундски је скупио бројну војску и огромну количину артиљерије за напад, међу којом је било најмање пет великих топова, један велики и један мали „веглер“, огроман број „калверина“ и скоро осам тона барута.⁸⁶ Зидине града биле су веома снажне и дугачке више од 2600 метара, са око 44 куле и стражарницама на којима су се налазили топови. Река Оаза је са једне стране пружала заштиту као шанац, док је вода испуњавала дубоке ровове који су ископани око осталог дела зидина.⁸⁷ Такође је постојао бедем на ивици рова, направљен од блата

⁸³ T. Wilson-Smith, *Joan of Arc*, 42.

⁸⁴ H.Castor, *Joan of Arc*, 128.

⁸⁵ K. DeVries, *Joan of Arc*, 164.

⁸⁶ Исто, 169.

⁸⁷ P. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War*, 305.

које је ископано одатле и који је пружао додатну заштиту. Унутар зидина се такође налазио замак, уколико би дошло до пробоја одбране. Једина слабост у одбрани биле су многобројне капије за улазак у град као и један мост преко реке. Браниоци су имали свој арсенал оружја с барутом и припремили су своју одбрану. Користили су „калверине“ који су били направљени од бронзе и испаљивали оловне кугле, које су могле да пробијају оклопе.⁸⁸

Због природе претходних операција, када је она била та која напада, Јованка није била сасвим навикнута на одбрану града. Међутим, овом операцијом би, као и у Орлеану, спречила непријатеља да заузме важан прелаз преко реке. Како јој мировање иза зидина није пасало, она је сваког дана изводила нападе на енглеско-бургундску војску. Један од ових напада десио се у Шоазију, селу које је окруживало мост на реци Ен, где је Јованка желела да помогне браниоце који су трпели озбиљне нападе од стране Бургунђана.⁸⁹ Борбе у Шоазију биле су жестоке, са великим бројем жртава са обе стране, међутим, због константног бомбаровања бургундске артиљерије, Јованкине снаге су решиле да се порвуку у Компјењ. Два дана након тога, Јованкина војска је имала план да код Соасона пређу реку Ен и одатле се креће према северу чиме би направили изненадни напад с леђа на Бургунђане. Међутим, становници Соасона нису пристали да приме њене трупе унутар зидина града нити да се супротставе Бургунђанима, те је план морао бити промењен и војска се поново повукла у Компјењ. Мало након тога Соасон је био продат Бургунђанима.⁹⁰

Два дана након операција у Соасону, Јованка је отишла на југ у Крепи где је покупила 300-400 добровољаца који су били спремни да помогну у подизању опсаде Компјења. Када је стигла назад до града, током ноћи 22. маја, открила је да се опсада појачала, стога је морала да се са својим снагама кришом провлачи између енглеско-бургундске војске. Тада је започела опсада града у пуном интензитету, а сама чињеница да се Јованка налазила унутар зидина, давала је Бургунђанима још већу мотивацију. Следећег јутра, сазнала је за окршај на пољу ван града, те је позвала под свој барјак и окупила своје људе да изврше напад на непријатеља. Заједно са Ксантрилом, јахала је

⁸⁸ К. DeVries, *Joan of Arc*, 171.

⁸⁹ Исто.

⁹⁰ Исто, 172.

преко моста, кроз утврђење, на северној обали Оазе. Током овог напада, Јованка је заробљена. Међутим, постоји више различитих верзија како се то заправо догодило.⁹¹ Прву верзију је представио Персевал де Кањи, који представља француску верзију приче и према коме је Јованкина тактика директног напада већ била добро позната, а поготову војсковођи какав је био Филип Бургундски, те је направљена заседа у нади да ће она и овог пута користити своју тактику. Чим је Јованкина војска кренула у јуриш, гурнули су непријатеља натраг и натерали га у бег. Бургунђани који су били у заседи видели су своје војнике који су се у великој невољи повлачили, па су стога изашли из заседе и поставили се између моста који је водио у град и Јованкине војске, чиме су били заробљени, а Јованка је била прва мета. Велики број бургундских војника је кренуо према њој, те њени војници нису имали шансе у њеном спасавању. Када су је њени људи натерали да се повуку преко моста, бургундско-енглеске снаге су то виделе и кренуле да заузму мост, где је дошло до великог сукоба. Француски заповедник је, видевши налет енглеско-бургундских снага према граду, дао наређење да се затворе све капије и подигне мост, у страху од уласка непријатеља. Тако је Јованка са пар својих људи била заробљена ван града. Иако се опирала са великом жестином, непријатељске снаге су биле јаче, те је пет-шест њихових војника успело да је ухвати и одведе код Јована Луксембуршког.

Другу верзију заробљавања даје бургунски писац који не помиње ни заседу ни затварање градских капија.⁹² Он говори да су бургундске снаге натерале Французе на повлачење и да је Јованка као вођа и једна од најхрабријих остала на крају њихових редова. При томе ју је један стрелац, који је био огорчен због чињенице да је једна жена могла да порази толики број војника, ухватио за одећу и збацио са коња. Иако су покушавали да јој помогну да поново узјаше, њени војници ипак нису успели да је спасу. Тако је Јованка ухваћена, предавши се човеку који је тврдио да је племић.

Трећа верзија догађаја долази од саме Јованке. Она је у свом сведочењу истакла да је са својим војницима прешла преко моста и сукобила се са војском Јована Луксембуршког, одбивши је два пута, чак до бургундског кампа, а у трећем покушају

⁹¹ P. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War*, 305.

⁹² K. DeVries, *Joan of Arc: A Military Leader*, 175.

на пола пута. Тада су Енглези који су се ту налазили препречили пут њеним трупима, ставши између ње и утврђења, те су се они повукли. Повлачећи се пољима која су се налазила на њеном боку, Јованка је била ухваћена.⁹³ Према њеним речима, такође није било нити заседе, нити затварања капија.

4.2. Борба на отвореном пољу

Током кратког периода Јованкиних похода, опседање градова као и дизање опсада били су доста чешћи од борби на отвореном пољу, углавном због природе тих похода који су подразумевали враћање градова под Карлову власт. Ипак, долазило је и до окршаја када је Јованкина војска показала своје умеће у отвореним борбама против непријатељских енглеско-бургундских снага.

Пате

Након што су Французи заузели Божанси у јуну 1429. године, кренули су са гоњењем Енглеза. Чувши да француска војска веома брзо напредује, Фастолф је наредио својој војсци, која је бројала око 5000 војника, да се код места Пате, које се налази неколико километара северозападно од Орлеана, распореди у тада већ добро познату одбрамбену формацију, какву су користили у бици код Аженкура и осталим биткама Стогодишњег рата.⁹⁴ Као и у осталим биткама, Енглези нису желели сами да крену у јуриш, него су чекали да то први учине Французи. У шуму која се налазила на боку војске, Фастолф је послао претходницу, артиљерију и залихе да се сакрију. Око 500 својих стрелаца на коњима послао је напред са лордом Талботом кроз два реда густог жбуња, где је мислио да ће проћи француска војска. Њихов задатак био је да задрже француски напад, док се главни део војске припремао за битку. Талбот се надао да ће се након што је то постигнуто, његове трупе пробити кроз исту шуму у којој се налазила енглеска претходница и залихе и вратити се међу главни део војске, без великих губитака.

Када је француска претходница дојახала до места у чијој су се близини налазили енглески стрелци, све је изгледало да ће несвесни њиховог присуства, улетети

⁹³ The Trial of Joan of Arc, 87.

⁹⁴ J.A.Wagner, *Encyclopedia Of The Hundred Years War*, 245.

у енглеску заседу. Међутим, догодила се једна веома чудна ствар. Наиме, из шуме у којој се крио остатак енглеске војске излетео је један јелен, који је кренуо да трчи у правцу Патеа.⁹⁵ Он је улетео право међу енглеске стрелце и изазвао метеж и повике, које су чули француски војници, те су послали новости својим заповедницима, ставивши им до знања да је време за напад. Ир који је предводио француску претходницу није чекао главни део своје војске, већ је одмах кренуо у напад.⁹⁶ Енглески стрелци чији су положај и план заседе били откривени, су кренули у бекство у шуму и налетели право на своју претходницу која се ту крила заједно са залихама и артиљеријом. Француска коњица којом су командовали Ир и Ксантрил, ударила је на енглеске стрелце и војску сакривену у шуми и натерала је да се повуче ка остатку енглеске војске која је још увек била неспремна за борбу. Фастолф и његове једнице које се још нису поставиле у одбрамбену формацију, покушали су да помогну остатку своје војске која је била на удару напада, међутим за то је било касно. Заповедник енглеске претходнице је мисливши да су стрелци већ побегли, прикупио своје снаге и заједно са њима кренуо у бекство.⁹⁷ Фастолф се у жељи да сачува животе што већег броја својих војника, окренуо и такође кренуо у бекство. Иако, његов колега Талбот није желео да напушта бојно поље, он се заглавио у претходници која је кренула у бекство и том приликом је био заробљен. До тада је и главнина француске војске стигла до места сукоба међутим, енглеске снаге су се већ налазиле у пометњи покушавајући да побегну. Француска пешадија и коњица кренули су у јуриш на ову масу изазвавши покољ. Битка је трајала мање од сат времена, а на крају, Енглези су имали око 2200 жртава, док су Французи изгубили веома мали број својих војника. Преживели војници узети су за заробљенике, међу којима је било доста енглеских заповедника. Јованка се не помиње у операцијама током битке, можда делом због тога што је била у саставу главног дела француске војске, која је дошла тек пред крај битке. Ипак, на њеном суђењу посведочено је како је на крају битке у својим рукама држала Енглеза који је био на смрти и слушала његову исповест.⁹⁸ Битка се одиграла 18. јуна, док само место

⁹⁵ *The Chronicles of Enguerrand de Monstrelet Vol. 1, 554.*

⁹⁶ C. Oman, *The Art of War in The Middle Ages A.D. 378-1515*, Oxford 1885, 112.

⁹⁷ K. DeVries, *Joan of Arc*, 120.

⁹⁸ T. Wilson-Smith, *Joan of Arc*, 36.

битке није тачно познато, али се зна да су многи француски заповедници провели ноћ у Патеу, те је тако битка и добила назив⁹⁹.

Лањи

У свом последњем походу, када је кренула да помогне опседнутом граду Компјењу, Јованка је на путу до самог града заједно са својом војском, ушла у отворени сукоб са енглеско-бургундском војском. Док се налазила у граду Лањи, добила је вест да се 300-400 енглеско-бургундских војника налази у близини града, које је предводио Бургунђанин Арас.¹⁰⁰ Јованкине снаге биле су јаче, прелазећи број од 400 војника, који су углавном били припадници коњице. Са друге стране, њихови непријатељи су углавном били пешадија или стрелци. Могуће је да је Јованкина војска на препад напала Бургунђане. Уз то, Арас није био највештији заповедник, те није успео да ефикасно распореди своје стрелце, поређавши их леђима окренутим према живици, не остављајући им простора за деловање нити повлачење. Јованка је кренула у јуриш на те војнике који су издржали чак два напада, али нису успели и трећи, те су скоро сви побијени или заробљени. Међу заробљенима се нашао и Арас, чији је мач који је добила при његовој предаји држала са собом, све док није и сама заробљена.¹⁰¹ Неко време она је држала Араса као заробљеника у жељи да га мења за једног француског заробљеника. Међутим, кад је сазнала да је Француз убијен, она је предала Араса и дала сагласност да буде погубљен, што је касније искоришћено против ње на суђењу годину дана касније.

4.3. Снабдевање војске

За успешност, дужину и исход војних кампања, огроман утицај имало је снабдевање војске, које је утицало на све остале факторе. Како би могли ефикасно да функционишу, сви гарнизони који су се налазили у градовима, тврђавама или на терену, морали су редовно да се снабдевају и хране. Од средине 14. века, већина војника се борила за плату, те краљ није био под било каквом обавезом да такође

⁹⁹ А.Н. Burne, *The Agincourt War*, 144.

¹⁰⁰ К. DeVries, *Joan of Arc*, 169.

¹⁰¹ Исто.

обезбеђује и храну.¹⁰² Међутим, остављање војника да се сами снабдевају док су у кампањи, није било сасвим ефикасно, те је то утицало на дисциплину. Тако би војници трошили више времена за набавку хране, него за ратовање. Трупe које су тражиле храну углавном нису биле посебно пробирљиве у начину како или где ће набављати залихе, те је непријатељство које су стварали са локалним становништвом могло да чини сметњу самим војним операцијама. Проблеми при снабдевању су се разликовали за Французе и Енглеze. Тако су Французи имали одређену предност у томе што су се борили у својој земљи и постојала је већа вероватноћа да ће сељаци пристати на сарадњу и мање се одупирати прикупљању потрештина. Они су могли лакше да предвиде потребе своје војске, тако што би унапред слали агенте у подручја где су деловали да прикупе и расподеле храну. Такође су имали и бољу прилику да организују локалне трговце за прикупљање и складиштење хране. Стога Французи обично нису имали потребе да живе од земље као ни да транспортују залихе намирница са великих удаљености. Код Енглеза, ствар је била мало другачија. Будући да су били освајачи на туђој земљи, локално становништво је много мање сарађивало са њима, те су често морали да транспортују залихе из далека.

У Француској, *prise* је био уобичајен систем прикупљања потрештина како од појединаца тако и од институција као што су манастири или градови.¹⁰³ Краљевски чиновник познат као *panetier du roi*, надгледао је залихе, често поверавајући своја овлашћења локалним званичницима и заповедницима, који су слали агенте да прикупе тражене потрештине у одређеним количинама. Ипак, тај систем није увек добро функционисао. Многи људи су издејствовали изузеће од давања, док су многи други били злостављани од стране службеника, те је систем створио многе спорове који су се на крају завршавали на судовима. У Енглеској је систем прикупљања потребних залиха за краљевску војску био познат као „набавка“. Народ није са лагодношћу прихватао и обавезу давања јефтине хране војсци, поред обавезе да плаћају порез који се прикупљао за рат. Овај систем је омогућавао шерифу да примора људе или установе попут манастира, на прихватање одложеног плаћања по мањем тржишном курсу. Што се тиче обавезе снабдевања осталим залихама који су били потребни војсци, као што су

¹⁰² J.A.Wagner, *Encyclopedia Of The Hundred Years War*, 26.

¹⁰³ C. Allmand, *The Hundred Years War*, 88.

оружје, оклопи и коњи, такође је требало да донекле сноси Круна. Сваки војник је био у обавези да се опреми оружјем, оклопом и коњем.¹⁰⁴ Уколико би коњ био убијен или рањен у борбама, војник је могао да очекује да ће му Круна надокнадити губитак. Стога су сви коњи ишли на процену од стране краљевих стручњака, пре почетка кампање. Потреба за оружјем током кампања била је огромна, те је присиљавала и једну и другу страну да улажу све напоре како би обезбедили све што је потребно њиховој војсци за ефикасно деловање.

Први задатак при опсади града била је блокада. Њоме би се спречавало свако ојачавање и слање залиха трупама. Међутим то није увек био случај, а опсада Орлеана је прави пример за то. Градске зидине никада нису биле пробијене, па су ипак на крају, снаге унутар Орлеана биле веће, вероватно и двоструко веће него на почетку, а и након шест месеци грађани једва да су почели да осећају било који стварни недостатак.¹⁰⁵ Разлог томе је био што град никада није био у потпуности окружен енглеским снагама, те су постојала незаштићена места која су Французи користили како би уносили залихе у град. Гроф Диноа је и сам неколико пута улазио и излазио из опкољеног града, а у неким приликама су уношене и залихе, храна и оружје са барутом преко Бургундске капије. Кроз ту капију је и Јованка ушла недељу дана пре краја опсаде, водивши са собом конвој са потребним намирницама.¹⁰⁶

4.4. Морал војске

Француска се налазила скоро читав век у рату са Енглеском. Током дугогодишњих сукоба, Французи су низали пораз за поразом. То је довело до уништења економије, становништво је десетковано, а сеоски крајеви су били опустошени. Све то је утицало на морал цивилног становништва, што је касније довело и до деморализовања будућих генерација војника, које су одрасле у тим условима. Појавом Јованке, подизање морала код цивила, исцрпљених тешким и дугачим ратом и који су

¹⁰⁴ J.A.Wagner, *Encyclopedia Of The Hundred Years War*, 26.

¹⁰⁵ G. Hindley, *Medieval Sieges and Siegecraft*, 136.

¹⁰⁶ K. DeVries, *Joan of Arc*, 74.

се налазили далеко од места борбе, је било лако, јер су је сматрали за једну од њих, послату од Бога, са задатком да их ослободи од непријатеља. Она је за њих пре свега представљала наду.

Током вишемесечне опсаде Орлеана, морал међу становницима је полако почео да опада. По Јованкином доласку, дошло је до величанственог дочека, када су људи похрлили да је виде и одају јој почаст.¹⁰⁷ Доласком у град, она је улила наду коју су становници одавно изгубили. Својим непрестаним инсистирањем да се што пре поведу директни напади, као и својом храброшћу да се увек налази на челу самих напада, она је придобила војнике Орлеана. Након што је опсада Орлеана подигнута, Јованка је водила своје кампање у којима је била све успешнија против непријатеља. То је утицало да морал Француза, чије је оличење била Јованка, постане све борбенији. Цивилно становништво је тада коначно видело спас.

Поставља се питање како је Јованка након свих пораза и ужаса који су доживели Французи, успела да придобије толико поверења код својих следбеника. Један од одговора на то питање су победе које је извојевала својим тактикама и упорношћу. Ипак, треба се осврнути и на чињеницу да је и пре њене победе у Орлеану, она била та која је пробудила становнике тог града и дала им снаге да крену у напад који и није ишао на њихову руку. То одговара чињеници да она за тај народ није представљала само војног заповедника, који је дошао у помоћ, већ Божјег гласника. Иако је била једна од њих, она је ипак пре свега била изабрана од Бога, а касније и од дофена и црквених великодостојника. Сама та чињеница, Французима је уливала сигурност и поверење у обичну пастирку из Домремија. Са војним заповедницима и војницима је било мало теже. Они су ненавикнути да примају команде од једне обичне девојке, морали да прихвате тај изазов ради вишег циља, иако се поједини заповедници нису слагали са њеним идејама. Можда је на њих позитиван утицај имала и чињеница да је она била у пуној ратној опреми. Ошишана на кратко и обучена у оклоп и наоружана на коњу¹⁰⁸, давала је већу сигурност војницима тог доба, а касније победе су биле само потврда те сигурности. Ипак, током свих њених подухвата, Јованка није

¹⁰⁷ *The Chronicles of Enguerrand de Monstrelet Vol. 1*, 552.

¹⁰⁸ M. Warner, *Joan of Arc: The Image of Female Heroism*, Oxford 2013, 129.

посуштајала, нити је престајала да подстиче своје саборце и улива им снагу. И када је бивала рањена, то је само још више мотивисало за успех.

5. Закључак

Борбе, које је предводила Јованка Орлеанка обележене су коришћењем артиљеријског оружја и нове тактике. Артиљерија је почела да игра огромну улогу у новој врсти ратовања. Она је и пре била у употреби, међутим, током Јованкиних похода, коришћење артиљерије је било подразумевано и усавршено. Јованка је заједно са својом војском коју је предводила, искористила све предности модерног наоружања које је тада постојало. Ефикасно користећи своју артиљерију, успевала је да преокрене догађаје у своју корист. Поред тога, она је такође низала успехе у својим походима, захваљујући тактици директних фронталних напада на утврђене положаје.

Да је њена тактика имала утицаја, показује и чињеница да су и заповедници у каснијим походима након њене смрти, почели да прихватају тактике сличне оној коју је она користила. Ипак, постоји још неколико разлога за успех Јованкиних подухвата. Највише удела у томе, имало је дизање морала, који је успео да пробуди цео један народ, али и давао снагу Јованки да настави даље у својим подухватима. Упркос неким страховима појединих заповедника током њених подухвата, Јованка је била довољно храбра или пак понесена „силом“ која ју је водила, да крене и предводи војску у походе у којима су шансе за победу биле веома мале. Можда су управо склоп њеног неискства и „Божјих гласова“ које је чула, били кључ за њену храброст. Војсковође и заповедници, предвођени Јованком, успели су да искористе нову тактику и оружје, да поврате самопоуздање, подигну морал и исход је постао неминован.

Извори и литература

Извори:

- *The Trial of Joan of Arc*, translated and introduced by D. Hobbins, Cambridge Massachusetts 2005.
- *The Chronicles of Enguerrand de Monstrelet Vol. 1*, translated by Thomas Johnes, London 1840.

Литература:

- C. Allmand, *The Hundred Years War: England and France at War c. 1300-c.1450*, Cambridge 1988.
- M. Bennett, *Agincourt 1415: Triumph Against the Odds*, London 1994.
- A.H.Burne, *The Agincourt War: A Military History of the Latter Part of the Hundred Years War from 1369 to 1453*, London 2014.
- H.Castor, *Joan of Arc: A History*, London 2014.
- K. DeVries, *Joan of Arc: A Military Leader*, Gloucestershire 1999.
- D. A. Fraioli, *Joan of Arc and the Hundred Years War*, Greenwood 2005.
- G. Hindley, *Medieval Sieges and Siegecraft*, New York 2009.
- P. Hoskins, *Siege Warfare during the Hundred Years War: Once more unto the Breach*, Yorkshire 2018.

- D. Nicolle, *European Medieval Tactics(2): New Infantry, New Weapons 1260-1500*, Oxford 2012.
- C. Oman, *The Art of War in the Middle Ages A.D. 378-1515*, Oxford 1885.
- W. Robson, *The Great Sieges of History*, 2019.
- R. D. Smith, K. De Vries, *Medieval weapons: An Illustrated History of their impact*, Santa Barbara 2007.
- J.A.Wagner, *Encyclopedia Of The Hundred Years War*, Westport 2006.
- M. Warner, *Joan of Arc: The Image of Female Heroism*, Oxford 2013.
- P. Warner, *Sieges of The Middle Ages, Class Warfare* 2014.
- T. Wilson-Smith, *Joan of Arc: Maid, Myth and History*, Stroud 2011.
- С. Пеинтер, *Историја средњег века*, Бања Лука 1997.